

Stavovi roditelja učenika osnovne škole Vladimir Nazor Čepin o kurikulumu usmjerenom na djecu s posebnim potrebama

---

Pandža, Ksenija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:152:002514>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Medicine Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
MEDICINSKI FAKULTET OSIJEK
Sveučilišni diplomski studij Sestrinstvo

Ksenija Pandža

STAVOVI RODITELJA UČENIKA
OSNOVNE ŠKOLE
„VLADIMIR NAZOR“ ČEPIN
O KURIKULUMU USMJERENOM NA
DJECU S POSEBNIM
POTREBAMA

Diplomski rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
MEDICINSKI FAKULTET OSIJEK
Sveučilišni diplomski studij Sestrinstvo

Ksenija Pandža

STAVOVI RODITELJA UČENIKA
OSNOVNE ŠKOLE
„VLADIMIR NAZOR“ ČEPIN
O KURIKULUMU USMJERENOM NA
DJECU S POSEBNIM
POTREBAMA

Diplomski rad

Osijek, 2017.

Rad je ostvaren u: Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Čepin

Mentor rada: doc. dr. sc. Snježana Dubovicki

Rad ima 28 listova i 8 tablica.

Veliko hvala mojoj mentorici, doc. dr.sc. Dubovicki na trudu, vremenu i strpljenju uloženom u izradu ovoga rada.

Hvala prof. Pavić Iliji, ravnatelju Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Čepin, i njegovoj supruzi, prof. Moniki Pavić, što su mi otvorili vrata škole i omogućili prikupljanje podataka prema čijim je rezultatima nastao ovaj rad.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Učenici s posebnim potrebama.....	1
1.1.1. Daroviti (nadareni) učenici.....	2
1.1.2. Učenici slabijeg imovinskog statusa	2
1.1.3. Učenici s poteškoćama u razvoju	3
1.2. Inkluzija.....	3
1.3. Nacionalni okvirni kurikulum	4
1.4. Kurikulum	4
1.5. Vrste kurikuluma.....	4
1.5.1. Zatvoreni kurikulum.....	5
1.5.2. Otvoreni kurikulum	5
1.5.3. Mješoviti kurikulum.....	5
1.5.4. Školski kurikulum	5
1.6. Suradnja roditelja učenika s posebnim potrebama i škole.....	6
2. HIPOTEZA	7
3. CILJ	8
4. ISPITANICI I METODE	9
4.1. Ustroj studije	9
4.2. Ispitanici	9
4.3. Metode.....	9
4.4. Statističke metode.....	9
5. REZULTATI.....	10
5.1. Osnovna obilježja ispitanika	10
5.2. Raspodjela odgovora ispitanika.....	10
5.3. Razlike u stavovima prema spolu.....	12
5.4. Razlike u stavovima prema stručnoj spremi.....	13
5.5. Razlike u stavovima prema bračnom statusu	15
5.6. Razlike u stavovima prema razredu	17
6. RASPRAVA.....	18
7. ZAKLJUČAK	22
8. SAŽETAK.....	23
9. SUMMARY	24
10. LITERATURA.....	25

11. ŽIVOTOPIS	27
12. PRIVICI	28

1. UVOD

Uključivanje učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav obrazovanja veliki je zahtjev postavljen pred društvo u cjelini. Današnji sustav obrazovanja, posebno na razini osnovne škole, nedovoljno je pripremljen za rad s učenicima s posebnim potrebama. Ta nepripremljenost se odnosi kako na učitelje i stručne suradnike, tako i na roditelje. Kao nastavnik i odgajatelj pojedinac u takvom učeniku vidi problem i otežane okolnosti za rad (1). Kao roditelj, svaki se pojedinac nada da će njegovo dijete postići sve što i druga djeca njegove dobi te da će imati iste mogućnosti kao i druga djeca. Postaviti dijete na vlastite noge, kako bi samostalno koračalo kroz život, zadaća je svakog roditelja. Čovjek je društveno biće i ne može opstati sam. Zbog toga mu je iznimno važna pripadnost društvu (2). Nitko od nas ne može pustiti da se dijete samo odgaja. U tom nastojanju da svako dijete postane i opstane kao ravnopravni član društva razvija se i sustav obrazovanja sa ciljem integracije učenika s posebnim potrebama u redovne škole. No, da bi navedeni program i učenici bili prihvaćeni, potrebno je iz korijena promijeniti stavove društva prema osobama koje su po nečemu drugačije od drugih (3, 4). Djeca uče najviše od svojih roditelja i stoga su upravo roditelji ti sa kojima se treba najviše raditi. Često roditelji pred djecom iznose komentare koji zapravo gledajući iz djetetove perspektive predstavljaju stvarnost i realitet u kojem dijete živi. Uključivanjem učenika s posebnim potrebama u redovne nastavne programe, automatizmom se širi pozitivna klima za rast i razvoj kako pojedinca tako i društva u cjelini (5). Stvaraju se nove vrste odnosa kako među učenicima tako i među nastavnicima te svima koji sudjeluju u odgoju i obrazovanju djece. U današnje vrijeme više nego prije naglašava se pravo roditelja da odlučuje što je za njegovo dijete najbolje. Problem je zapravo u tome što roditelji pri donošenju takvih odluka često nemaju podršku društva. Kako bismo postigli rast i razvoj normalnog i zdravog društva trebamo prvo preispitati sebe i svoje stavove.

1.1. Učenici s posebnim potrebama

Veliki problem je neprihvatanje različitosti i činjenica da netko može i ima pravo biti drugačiji od nas. Isto tako, ta ga različitost ne smije sputavati u svakodnevnom životu. Učenici s posebnim potrebama su zapravo drugačiji od drugih učenika. Ali, koji su to uopće kriteriji po kojima je pojedinac drugačiji od pripadnika iste dobne skupine? Učenici s posebnim potrebama se po specifičnostima svog tjelesnog, somatskog, emocionalnog razvoja razlikuju od drugih učenika. Skupina učenika s posebnim potrebama šarolika je. U nju

pripadaju učenici s poremećajima ponašanja, učenici s teškim kroničnim bolestima i drugi učenici koja su na dugotrajnom bolničkom i kućnom liječenju, učenici s emocionalnim poteškoćama, učenici iz socijalno, kulturno i materijalno ugroženih sredina, učenici bez roditeljske skrbi, zlostavljani učenici, učenici koji su u svom rastu, razvoju i obrazovanju ometena ratom, izbjegla ili raseljena te iznadprosječni učenici. No, nekako u našem društvu, nisu sve ove skupine prepoznate kao učenici s posebnim potrebama.

1.1.1. Daroviti (nadareni) učenici

Nadareni učenici su prepoznati kroz individualne procjene i aktivnosti. Izrazito su znatiželjni, stalno žele još novih znanja, nepresušni su izvor pitanja. Ono što je ključno za ove učenike je upravo neizdvajanje iz skupine i projekata u kojima su do sada sudjelovali (6). Obzirom na opsežnost programa ovi su učenici zakinuti za potrebnu pažnju, jer se nastavnici uglavnom baziraju na učenike koji se razvijaju u granicama prosjeka. Isto tako, nastavni programi najčešće ne pokrivaju opseg potreba ovakvih učenika. Daroviti učenici trebaju individualan i poticajan pristup. Aktivnosti trebaju biti usmjerene na učeničke interese i potrebe (6). Isto tako, nastavni program koji bi poticao razvoj nadarenosti treba biti zasnovan na višim misaonim procesima koji bi ovakvim učenicima predstavljala dodatni izazov. Darovitost se može prepoznati već u ranom djetinjstvu. Zbog toga svakom učeniku treba omogućiti da tu znatiželju i sposobnosti upotpuni odgovorima kojima će unaprijediti svoje znanje. Često roditelji misle da, ukoliko njihovo dijete pripada ovoj skupini učenika, neće morati učiti, neće imati problema u školi i ne treba pomoć i pažnju odraslih. Upravo u tome griješe. Roditeljima je potrebna stručna pomoć, savjetovanje, radionice te poticanje na suradnju kako sa djecom tako i sa institucijama (7). No, ukoliko nema dovoljno educiranog nastavničkog kadra, tko će im u tome pomoći.?

1.1.2. Učenici slabijeg imovinskog statusa

Učenici slabijeg imovinskog statusa također pripadaju u skupinu učenika s posebnim potrebama. Niži životni standard obilježava ih od njihovih najranijih dana. Ako im se omogući da idu u školu sa svim drugim učenicima, osjećat će se vrednijima, imat će više samopoštovanja i samopouzdanja. No, s druge strane gledano, djeca su nemilosrdna. Izrugivanje i ismijavanje na račun onih koji nemaju sve ono što ima većina drugih učenika, obilježe ih za cijeli život. Iznimno je važno kako roditelji usmjeravaju djecu u svakodnevnom životu. Pomoć bližnjemu i shvaćanje bitnih stvari u životu pokretač su ljudskosti.

1.1.3. Učenici s poteškoćama u razvoju

U današnje vrijeme, posebno u medijima i na društvenim mrežama, najviše se govori o učenicima sa poteškoćama u razvoju jer ova djeca predstavljaju društveno i socijalno osjetljivu skupinu. Teškoće koje imaju i problemi sa kojima se njihovi roditelji svakodnevno susreću, nebrojeni su. U potpunosti zaokupljaju pozornost javnosti, no slabo se djeluje na rješavanje tih problema. Da bi se mogli upisivati u redovne škole potrebna je dobra pripremljenost nastavnika, dobro opremljen prostor za izvođenje nastave, te veliki izbor didaktičkih materijala koje bi učenici koristili u svom svakodnevnom školovanju (9,10). Isto tako, sam polazak u redovnu školu određuje se nakon niza liječničkih pregleda, te preporuka stručnih službi nakon uvida u stupanj oštećenja koji je prisutan kod djeteta. Mnogo se govori o asistentima u nastavi no njihova nazočnost na nastavi nije jedino rješenje. Ovim se učenicima treba pristupiti individualno i to tako da se prvo napravi njihova individualna procjena. Učenici s poteškoćama u razvoju i njihove obitelji, često su znatno izolirane od strane zajednice i društva u cjelini. Posebno se ovakvi problemi vide kod učenika čiji roditelji žive nestabilnim načinom života. Zbog svojih tegoba, često su izloženi nasilju i to posebice od strane roditelja koji su upravo zbog tih tegoba nezadovoljni i frustrirani (11).

1.2. Inkluzija

Inkluzija predstavlja uključivanje učenika s poteškoćama u razvoju u svakodnevni život i aktivnosti sukladno dobi. Ona zapravo predstavlja normalizaciju koja je preduvjet za pravilan rast i razvoj. Odnosi se na ravnopravnost svih učenika. Omogućuje im jednaku naobrazbu bez obzira na to što se po nečemu razlikuju od drugih (12). Sam odgojno-obrazovni proces omogućuje učenicima pohađanje redovne škole, ali u tome procesu trebaju sudjelovati svi: nastavnici, pedagozi, psiholozi, logopedi, roditelji, ali i drugi učenici. Da bi inkluzija bila uspješna nije dovoljno da učenik pohađa redovnu školu nego se u školi treba osjećati dobro, sigurno, ispunjeno i ne manje važno. Inkluzija zahtijeva suradnju cijele zajednice. Škole se moraju u potpunosti prilagoditi posebnostima svakog učenika ponaosob. Osnovni pristupi uključivanja učenika s poteškoćama u razvoju u redovan sustav obrazovanja su rušenje predrasuda koje vladaju u društvu o različitostima i nejednakostima, kvalitetna i pravovremena edukacija nastavnog kadra, edukacija roditelja i što bolja suradnja sa školom, kontinuirano praćenje svakog učenika te pomaganje u prevladavanju teškoća (13). Korist inkluzije je višestruka. Stvaranje pozitivne klime u razrednom okruženju potiče rast samopoštovanja i emocionalni rast učenika koji ima bilo kakve poteškoće u razvoju. Takav se

učenik osjeća jednako važnim kao i ostali učenici u razredu, sam može uvidjeti koliko napreduje i koliko još može napredovati. Učenici s poteškoćama u razvoju imaju posebnu unutarnju snagu koja ih motivira da i sami žele još više napredovati. Kako je za učenike s poteškoćama u razvoju korisno da su u okruženju vršnjaka tako i ostali učenici imaju koristi jer stječu zdrave socijalne navike, vještine komunikacije i društvenih odnosa (14). Isto tako, upravo ono što učenici s poteškoćama ne mogu napraviti potiče njihove vršnjake da svojom spretnošću i kreativnošću pomognu prijateljima. Time se jača osjećaj pripadnosti, zadovoljstva i zajedništva. Razvija se zdrav osjećaj empatije koji se kasnije očitava na široj zajednici. Nasuprot tome, odvajanje djece iz socijalnog okruženja, škole i vršnjaka, može imati dugoročne negativne posljedice (9). Neke od njih su depresija i potištenost, osjećaj manje vrijednosti te izolacija od šire okoline.

1.3. Nacionalni okvirni kurikulum

Nacionalni okvirni kurikulum je dokument donesen na nacionalnoj razini, kako mu i sam naziv govori. Jednak je za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa i iz njega proizlazi sve što određuje i usmjerava rad na razvoju djeteta bez obzira govorimo li o rastu, razvoju, ili samom odgoju i obrazovanju. On donosi vrijednosti, načela, opće obrazovne i odgojne ciljeve poučavanja, koncepciju učenja i poučavanja, pristupe poučavanju, obrazovne ciljeve koji su usmjereni obrazovnim područjima, definirani ishodom učenja te vrednovanje i ocjenjivanje.

1.4. Kurikulum

Prema Previšiću „Kurikulum je skup planiranih i implicitnih odrednica koje usmjeravaju odgojno-obrazovni proces prema zadacima i sadržajima koji su izvedeni iz cilja te upućuje na organizacijske oblike i načine rada i postupke provjere uspješnosti u zavisnosti od mnogobrojnih procesnih faktora i okolnosti“ (12). Tako možemo reći da je kurikulum jedan cjeloviti proces u kojemu se postavljaju ciljevi te definiraju načini na koje se do tih ciljeva može i treba doći. Kurikulum mora imati jasno postavljene ciljeve, određene sadržaje, plan i program te metode kojima će se postići postavljeni ciljevi. Kurikulumom se učenicima treba omogućiti odrastanje u sredini koja će uvažavati njihovu osobnost i porijeklo. U skladu s tim, kurikulum im treba omogućiti uvažavanje materinjeg jezika, rodne i klasne pripadnosti.

1.5. Vrste kurikuluma

Kurikulum prema strukturi može biti zatvoreni, otvoreni i mješoviti. Prema razini razlikujemo nacionalni, školski, nastavnički i učenički kurikulum.

1.5.1. Zatvoreni kurikulum

Zatvoreni kurikulum zasniva se na strogo postavljenim smjernicama i točno razrađenim zadacima kako za nastavnike tako i za učenike. Školovanje prema zatvorenom tipu kurikuluma zasniva se na testovima koji su objektivno mjerljivi, nema mogućnosti odstupanja od unaprijed predviđenih metoda nastave te se sputava kreativnost učenika. Nastavnik se treba držati svih preporuka i uputa o samom predavanju nastave bez mogućnosti uvođenja bilo kakvih promjena.

1.5.2. Otvoreni kurikulum

Otvoreni kurikulum, kako mu i sam naziv govori, u potpunosti je drugačiji od zatvorenog kurikuluma. Fleksibilniji je, potiče kreativnost i sudjelovanje svih sudionika nastavnog procesa. Ciljevi su jasno definirani, no nastavnik ima slobodu odabira sredstava i načina kako će provoditi nastavu. Roditelji su aktivni sudionici u procesu učenja. Suradnja sa školom je neophodna te se na taj način poboljšava socijalna komunikacija u čitavoj zajednici.

1.5.3. Mješoviti kurikulum

Mješoviti kurikulum je poveznica učenika, nastavnika i roditelja. Zapravo predstavlja partnerski odnos svih sudionika. Kod ove vrste kurikuluma, kurikulumni okviri su jasno postavljeni, ali postoji potpuna sloboda u odabiru metoda rada. Potiče se kreativnost i uporaba vještina učenika. Učenici znanje stječu radom na projektima, izradom različitih istraživačkih i radnih zadataka. Na taj način su učenici u potpunosti aktivni u procesu učenja. Kod ove vrste kurikuluma škola ne predstavlja jedini izvor znanja. I upravo ovakav pristup učenju izaziva najveće zadovoljstvo kako kod učenika tako i kod nastavnika. Učenici na ovaj način imaju pristup materiji o kojoj uče, različitim istraživačkim radovima dolaze do rezultata (15). Rezultate koje su dobili prikazuju prezentirajući ih na nastavi.

1.5.4. Školski kurikulum

Školski kurikulum utvrđuje dugoročni i kratkoročni plan i program škole, a donosi se na temelju nacionalnog kurikuluma i nastavnog plana i programa. Zapravo predstavlja posebnost svake škole obzirom na aktivnosti koje se u školi provode. Te aktivnosti podrazumijevaju fakultativne nastavne predmete, dodatnu i dopunsku nastavu, izlete, ekskurzije, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te različite projekte. Te se aktivnosti mogu ocjenjivati, ali ne moraju. Kako i u kojoj mjeri će se nešto provoditi rješava se upravo kroz školski kurikulum. On

podržava komunikaciju i povezanost sa zajednicom. Kroz njegove se kriterije održavaju posebne aktivnosti koje škola prati i u kojima sudjeluje (12). Isto tako, slobodne aktivnosti koje će se u školi provoditi propisane su i dogovorene upravo školskim kurikulumom.

1.6. Suradnja roditelja učenika s posebnim potrebama i škole

Odgojno-obrazovni proces je iznimno dinamičan. Zahtjeva spremnost svih sudionika na suradnju. U najranijim godinama života roditelji su djeci centar svijeta; njihova snaga, hrabrost i sigurnost. Taj se osjećaj treba nastaviti razvijati i uz proces obrazovanja u školi. Neizmjerne je važna suradnja roditelja sa školom. Aktivnost roditelja u donošenju odluka oko provođenja izvannastavnih aktivnosti, komunikacija roditelja i nastavnika, aktivno sudjelovanje u rješavanju složenih zadataka, samo su neki od načina na koji roditelj može i treba biti aktivni sudionik odgojno obrazovnog procesa. Djeca, iako nesvjesno, pod utjecajem roditelja oblikuju svoju ličnost. Od roditelja uče kako se ponašati, što je dobro, a što ne, što se smije, a što ne smije činiti. Na taj način dijete usvaja i prihvaća sustav vrijednosti i stvara vlastite stavove. Sa stavovima se ne rađamo. Razvijamo ih tijekom cijelog života. Pomažu nam da donesemo odluke o tome je li nešto dobro ili loše, te što o tome mislimo (10, 11). Jednom stečeni stavovi teško se mijenjaju. Lakše se zauzima stav o nečemu na osnovu vlastitog iskustva nego na osnovu priča i pretpostavki iz okoline iako i to ima velikog utjecaja na čovjekov stav prema nekome ili nečemu. Mogu biti odraz naših predrasuda, frustracije, loših iskustava. Roditelji često svoje stavove nesvjesno prenose na djecu tijekom svakodnevnog života. Stoga je važno znati kakvi su stavovi roditelja učenika koji pohađaju nastavu zajedno sa učenicima s posebnim potrebama (10, 11). Poželjno je da škola surađuje sa roditeljima i roditelji sa školom. Ponekad se, i u današnje vrijeme, sama uključenost roditelja u aktivnosti škole smatra nepotrebnom. To sve proizlazi iz starih vrednovanja odgojno-obrazovnog sustava kada se smatralo da je škola tu da učenike nauči sve što im je potrebno za samostalan život. U današnje vrijeme roditelji su zaokupljeni svakodnevnim obvezama, većinu dana provode na poslu, te su djeca prepuštena školi i sebi. No, zapravo je za pravilan rast i razvoj ključna komunikacija. Važno je da roditelj razgovara sa djetetom. Da ga pita kako je bilo u školi, kako mu može pomoći u rješavanju zadataka, što misli o drugačijem načinu dolaska do rezultata. Isto tako, dobra komunikacija s nastavnicima je ključna u rješavanju problema ukoliko oni postoje, te dodatnom poboljšanju odnosa.

2. HIPOTEZA

Roditelji učenika razredne nastave imajo pozitivniji stav o učenicima s posebnim potrebama od roditelja učenika predmetne nastave.

3. CILJ

Glavni cilj ovoga istraživanja je ispitati stavove roditelja o integraciji djece s posebnim potrebama u redovne škole.

Posebni su ciljevi usmjereni na sljedeća pitanja:

- postoji li razlika u stavovima roditelja obzirom na spol,
- postoji li razlika u stavovima roditelja obzirom na stručnu spremu,
- postoji li razlika u stavovima roditelja obzirom na bračni status,
- postoji li razlika u stavovima roditelja učenika nižih razreda u odnosu na stavove roditelja učenika viših razreda osnovne škole

4. ISPITANICI I METODE

4.1. Ustroj studije

Studija je presječna.

4.2. Ispitanici

Ispitanici su roditelji učenika Osnovne škole „Vladimir Nazor“ u Čepinu. U samom istraživanju sudjelovalo je 240 roditelja; 120 roditelja učenika razredne nastave i 120 roditelja učenika predmetne nastave. Anketu je ispunjavao isključivo po jedan roditelj za svakog učenika. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2017. godine.

4.3. Metode

Kao instrument istraživanja upotrebljavana je anketa „Inventar stavova roditelja prema inkluziji učenika u redovne škole” autora Mešalić Š, Ibralić F, Imširović F. (s dopuštenjem autora za uporabu). Osim demografskih podataka (spol, stručna sprema te bračno stanje) anketa sadrži 30 tvrdnji na koje roditelji mogu odgovoriti ocjenom od 1 do 3. Tvrdnje se odnose na stavove roditelja prema učenicima s posebnim potrebama, te na njihov utjecaj na ostale učenike.

4.4. Statističke metode

Kategorijski su podatci predstavljeni apsolutnim i relativnim frekvencijama. Numerički podatci opisani su medijanom i interkvartilnim rasponom. Normalnost raspodjele numeričkih varijabli ispitana je Shapiro-Wilkovim testom. Razlike kategorijskih varijabli ispitane su Fisherovim egzaktnim testom. Sve su P vrijednosti dvostrane. Razina je značajnosti postavljena na $\alpha = 0,05$. Za statističku analizu upotrijebljen je statistički program MedCalc (inačica 16.2.0, MedCalc Software bvba, Ostend, Belgija).

5. REZULTATI

5.1. Osnovna obilježja ispitanika

Istraživanje je provedeno na 240 ispitanika od kojih je 120 roditelja učenika razredne i 120 roditelja učenika predmetne nastave. Veći broj ispitanika je ženskog spola. Najviše ispitanika je SSS 164 (68,3 %), te udanih/oženjenih 207 (86,3 %). Najviše je roditelja učenika sedmih razreda, njih 44 (18,3 %), dok je najmanje roditelja učenika osmih razreda, njih 20 (8,3 %) (Tablica 1.).

Tablica 1. Opća obilježja ispitanika

		N (%)
Spol	Muški	66 (27,5)
	Ženski	174 (72,5)
Stručna sprema	SSS	164 (68,3)
	VŠS	53 (22,1)
	VSS	23 (9,6)
Bračno stanje	Udana/oženjen	207 (86,3)
	Razveden/a	28 (11,7)
	Udovac/ica	5 (2,1)
Razred koji dijete pohađa	1.razred	27 (11,3)
	2.razred	26 (10,8)
	3.razred	29 (12,1)
	4.razred	38 (15,8)
	5.razred	28 (11,7)
	6.razred	28 (11,7)
	7.razred	44 (18,3)
8.razred	20 (8,3)	
UKUPNO:		240 (100,0)

5.2. Raspodjela odgovora ispitanika

Da se učenici s posebnim potrebama imaju pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola smatra 231 (96,3 %) ispitanik te da to druženje treba biti svakodnevno smatra njih 196 (81,7 %). Sa tvrdnjom da djeca bez teškoća mogu mnogo pomoći vršnjacima s posebnim potrebama slaže se 209 (87,1 %) ispitanika (Tablica 2.).

Tablica 2. Međusoban odnos učenika s posebnim potrebama i vršnjaka

Tvrdnja	Broj (%) ispitanika			
	Da	Nisam siguran	Ne	Ukupno
Učenici s posebnim potrebama imaju se pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola.	231 (96,3)	8 (3,3)	1 (0,4)	240 (100,0)
Većina učenika iz redovnih škola vrijeđa, ponižava i maltretira vršnjake s posebnim potrebama.	53 (22,1)	106 (44,2)	81 (33,7)	240 (100,0)
Učenici s posebnim potrebama su opasnost za svoje vršnjake u redovnim školama.	6 (2,5)	37 (15,4)	197 (82,1)	240 (100,0)
Česti su sukobi između djece s posebnim potrebama i vršnjaka iz redovnih škola.	36 (15,0)	102 (42,5)	102 (42,5)	240 (100,0)
Učenici redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	196 (81,7)	29 (12,1)	15 (6,2)	240 (100,0)
Učenici s posebnim potrebama negativno djeluju na razvoj i ponašanje učenika iz redovnih škola.	19 (7,9)	35 (14,6)	186 (77,5)	240 (100,0)
Ne bih volio da moje dijete sjedi zajedno u klupi sa djetetom s posebnim potrebama.	26 (10,8)	52 (21,7)	162 (67,5)	240 (100,0)
Dijete s posebnim potrebama će se najbolje razvijati i pripremati za život ako se bude stalno družilo sa vršnjacima iz redovnih škola.	173 (72,1)	51 (21,3)	16 (6,7)	240 (100,0)
Djeca s posebnim potrebama se bez tuđe pomoći vrlo teško uklapaju u društvo.	136 (56,7)	80 (33,3)	24 (10,0)	240 (100,0)
Djeca bez teškoća mogu mnogo pomoći vršnjacima s posebnim potrebama u učenju.	209 (87,1)	25 (10,4)	6 (2,5)	240 (100,0)

Da u budžetima za školstvo treba predvidjeti više sredstava za obrazovanje i odgoj učenika s posebnim potrebama smatra 211 (87,9 %) ispitanik te njih 227 (94,6 %) smatra kako je za uspješniji rad sa učenicima s posebnim potrebama potrebno imati kvalificirane stručnjake (defektologe) (Tablica 3.).

Tablica 3. Odnos roditelja prema učenicima s posebnim potrebama

Tvrdnja	Broj (%) ispitanika			
	Da	Nisam siguran	Ne	Ukupno
Roditelj učenika s posebnim potrebama koji pohađaju redovne škole imaju više problema nego da im dijete ide u specijalnu školu.	77 (32,1)	122 (50,8)	41 (17,1)	240 (100,0)
Ako bih u obitelji imao dijete s posebnim potrebama zabranio bih mu pohađanje bilo kakve škole.	5 (2,1)	17 (7,1)	218 (90,8)	240 (100,0)
Ako bih u obitelji imao dijete s posebnim potrebama upisao bih ga samo u redovnu školu.	87 (36,3)	113 (47,1)	40 (16,7)	240 (100,0)
Roditeljima djece s posebnim potrebama bi trebalo dati više podrške i pomoći u školovanju njihove djece.	219 (91,3)	17 (7,1)	4 (1,7)	240 (100,0)
Neki roditelji se stide svoje djece s posebnim potrebama.	80 (33,3)	108 (45,0)	52 (21,7)	240 (100,0)
Roditelji učenika s posebnim potrebama vrlo teško nalaze prijatelje koji bi im pomogli u odgoju djece.	78 (32,5)	138 (57,5)	24 (10,0)	240 (100,0)
Treba dati veću podršku humanitarnim organizacijama i udruženjima koja pomažu obitelji djece s posebnim potrebama.	205 (85,4)	27 (11,3)	8 (3,3)	240 (100,0)
Nastavnike i odgajatelje koji rade sa djecom s posebnim potrebama treba posebno nagrađivati i davati im društvena priznanja.	157 (65,4)	62 (25,8)	21 (8,8)	240 (100,0)
U budžetima za školstvo treba predvidjeti više sredstava za obrazovanje i odgoj djece s posebnim potrebama.	211 (87,9)	22 (9,2)	7 (2,9)	240 (100,0)
Svakom se može dogoditi da u obitelji dobije dijete s posebnim potrebama, pa stoga treba pokazati više razumijevanja i pomoći roditeljima djece s posebnim potrebama.	236 (98,3)	3 (1,3)	1 (0,4)	240 (100,0)

Da učenik s posebnim potrebama u redovnoj školi može postići zadovoljavajući uspjeh smatra 184 (76,7 %) ispitanika. Sa tvrdnjom da djecu s posebnim potrebama treba uključiti u redovne vrtiće i škole jer na to imaju pravu slaže se 188 (78,3 %) roditelja (Tablica 4.).

Tablica 4. Učenici s posebnim potrebama u redovnoj školi

Tvrdnja	Broj (%) ispitanika			
	Da	Nisam siguran	Ne	Ukupno
Učenike s posebnim potrebama ne treba upisivati u redovne škole	22 (9,2)	85 (35,4)	133 (55,4)	240 (100,0)
Treba zabraniti učenicima s posebnim potrebama pohađanje redovnih škola .	6 (2,5)	40 (16,7)	194 (80,8)	240 (100,0)
Učenik s posebnim potrebama u redovnoj školi može postići zadovoljavajući uspjeh.	184 (76,7)	44 (18,3)	12 (5,0)	240 (100,0)
Djeca s posebnim potrebama trebaju pohađati samo specijalne škole.	16 (6,7)	58 (24,2)	166 (69,2)	240 (100,0)
U našoj sredini su djeca s posebnim potrebama dobro prihvaćena.	124 (51,7)	90 (37,5)	26 (10,8)	240 (100,0)
Učenike s posebnim potrebama nikako ne treba odvajati od redovnih učenika u školovanju.	153 (63,8)	67 (27,9)	20 (8,3)	240 (100,0)
Redovne škole moraju primati svu djecu s posebnim potrebama.	133 (55,4)	70 (29,2)	37 (15,4)	240 (100,0)
Treba odmah zabraniti rad specijalnih škola, jer je djeci s posebnim potrebama pravo mjesto u redovnim školama.	36 (15,0)	118 (49,2)	86 (35,8)	240 (100,0)
Djecu s posebnim potrebama treba uključiti u redovne vrtiće i škole jer oni na to imaju pravo.	188 (78,3)	48 (20,0)	4 (1,7)	240 (100,0)
Za uspješniji rad sa djecom s posebnim potrebama treba imati kvalificirane stručnjake (defektologe).	227 (94,6)	10 (4,2)	3 (1,2)	240 (100,0)

5.3. Razlike u stavovima prema spolu

Ispitanici oba spola značajno češće smatraju da se učenici redovnih škola svakodnevno trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama (Fischerov egzakti test, $P = 0,044$). Da su učenici s posebnim potrebama dobro prihvaćeni u našoj sredini također značajno češće smatraju ispitanici oba spola (Fischerov egzakti test, $P = 0,023$) (Tablica 5.).

Tablica 5. Razlike u stavovima prema spolu

Tvrdnja	Muškarci N (%)			Žene (N %)			p*
	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	
Učenici redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	57 (86,4)	3 (4,5)	6 (9,1)	139 (79,9)	26 (14,9)	9 (5,2)	0,044
U našoj sredini su djeca s posebnim potrebama dobro prihvaćena.	32 (48,4)	21 (31,8)	13 (19,7)	92 (52,9)	69 (39,7)	13 (7,5)	0,023

*Fischerov egzakti test

5.4. Razlike u stavovima prema stručnoj spremi

Da se učenici s posebnim potrebama imaju pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola značajno su češće odgovorili ispitanici svih stručnih sprema (Fischerov egzakti test, $P=0,004$). Značajno više ispitanika svih stručnih sprema se izjasnilo kako smatraju da će se učenici s posebnim potrebama najbolje razvijati i pripremati za život ako se stalno budu družila sa vršnjacima iz redovnih škola (Fischerov egzakti test, $P = 0,001$), te isto tako se značajno slažu da se učenici redovnih škola svakodnevno trebaju družiti s vršnjacima s posebnim potrebama (Fischerov egzakti test, $P = 0,042$). Roditelji VŠS značajno više smatraju kako se roditelji često stide svoje djece s posebnim potrebama, dok roditelji SSS i VSS nisu sigurni kako bi se o ovome izjasnili (Fischerov egzakti test, $P = 0,020$). Da upravo roditelji učenika s poteškoćama u razvoju koja pohađaju redovne škole imaju više problema nego da im dijete ide u specijalnu školu značajno pozitivno su odgovorili roditelji VSS, dok roditelji SSS i VŠS nisu sigurni kako bi se izjasnili po ovome pitanju (Fischerov egzakti test, $P = 0,009$). Ono u čemu se značajno slažu roditelji sve tri skupine je to da u budžetima za školstvo treba predvidjeti više sredstava za obrazovanje i odgoj učenika s posebnim potrebama (Fischerov egzakti test, $P = 0,013$) te kako ovi učenici trebaju biti uključeni u redovne vrtiće i škole jer na to imaju pravo (Fischerov egzakti test, $P = 0,035$) (Tablica 6.).

Tablica 6. Razlike u stavovima prema stručnoj spremi

	SSS N (%)			VšS (N %)			VSS (N %)			p*
	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	
Učenci s posebnim potrebama imaju se pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola.	162 (98,8)	2 (1,2)	0 (0,0)	49 (92,5)	4 (7,5)	0 (0,0)	20 (87,0)	2 (8,7)	1 (4,3)	0,004
Roditelj učenika s posebnim potrebama koji pohađaju redovne škole imaju više problema nego da im dijete ide u specijalnu školu.	43 (26,2)	95 (57,9)	26 (15,9)	21 (39,6)	21 (39,6)	11 (20,8)	13 (56,5)	6 (26,1)	4 (17,4)	0,009
Učenci redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	139 (84,8)	13 (7,9)	12 (7,3)	41 (77,4)	10 (18,9)	2 (3,8)	16 (69,6)	6 (26,1)	1 (4,3)	0,042
Neki roditelji se stide svoje djece s posebnim potrebama.	45 (27,4)	76 (46,3)	43 (26,2)	26 (49,1)	20 (37,7)	7 (13,2)	9 (39,1)	12 (52,2)	2 (8,7)	0,020
Dijete s posebnim potrebama će se najbolje razvijati i pripremati za život ako se bude stalno družilo sa vršnjacima iz redovnih škola.	130 (79,3)	21 (12,8)	13 (7,9)	32 (60,4)	19 (35,8)	2 (3,8)	11 (47,8)	11 (47,8)	1 (4,3)	0,001
Učenike s posebnim potrebama nikako ne treba odvajati od redovnih učenika u školovanju.	110 (67,1)	40 (24,4)	14 (8,5)	37 (69,8)	16 (28,3)	1 (1,9)	6 (26,1)	12 (52,2)	5 (21,7)	0,001
Redovne škole moraju primati svu djecu s posebnim potrebama.	96 (58,5)	53 (32,3)	15 (9,1)	27 (50,9)	14 (26,4)	12 (22,6)	10 (43,5)	3 (13,0)	10 (43,5)	0,001
Treba odmah zabraniti rad specijalnih škola, jer je djeci s posebnim potrebama pravo mjesto u redovnim školama.	24 (14,6)	87 (53,0)	53 (32,3)	9 (17,0)	27 (50,9)	17 (32,1)	3 (13,0)	4 (17,4)	16 (69,6)	0,009
U budžetima za školstvo treba predvidjeti više sredstava za obrazovanje i odgoj djece s posebnim potrebama.	145 (88,4)	17 (10,4)	2 (1,2)	48 (90,6)	4 (7,5)	1 (1,9)	18 (78,3)	1 (4,3)	4 (17,4)	0,013
Djecu s posebnim potrebama treba uključiti u redovne vrtiće i škole jer oni na to imaju pravo.	135 (82,3)	26 (15,9)	3 (1,8)	40 (75,5)	13 (24,5)	0 (0,0)	13 (58,5)	9 (39,1)	1 (4,3)	0,035

*Fischerov egzaktini test

5.5. Razlike u stavovima prema bračnom statusu

Da se učenici s posebnim potrebama imaju pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola značajno potvrdno su odgovorili ispitanici u braku, razvedeni i udovci (Fischerov egzaktni test, $P = 0,030$). Značajno se ne slažu sa zabranom upisivanja učenika s posebnim potrebama ni ispitanici koji su u braku, ni razvedeni niti udovci i udovice (Fischerov egzaktni test, $P = 0,001$). Značajan broj ispitanika koji su u braku i razvedeni smatra kako učenik s posebnim potrebama može u redovnoj školi postići zadovoljavajući uspjeh dok ispitanici iz skupine udovaca uglavnom nisu sigurni što misle o tome (Fischerov egzaktni test; $P = 0,003$). Da učenici s posebnim potrebama negativno djeluju na razvoj i ponašanje učenika iz redovnih škola misle udovci i udovice dok se od njihovih odgovora značajno razlikuju mišljenja vjenčanih i razvedenih ispitanika (Fischerov egzaktni test, $P = 0,001$). Sa tvrdnjom da učenici s posebnim potrebama predstavljaju opasnost za svoje vršnjake u redovnoj školi značajno se ne slažu roditelji svih stručnih sprema (Fischerov egzaktni test; $P = 0,007$). Učenici bez poteškoća mogu mnogo pomoći vršnjacima s posebnim potrebama u učenju slažu se ispitanici sve tri skupine (Fischerov egzaktni test; $P = 0,028$). Značajno negativno su se izjasnili roditelji svi stručnih sprema o tvrdnji kako ne bi voljeli da njihovo dijete sjedi u klupi zajedno sa djetetom s posebnim potrebama (Fischerov egzaktni test; $P = 0,001$). Roditeljima učenika s posebnim potrebama treba dati više podrške i pomoći u školovanju njihove djece značajno se slažu roditelji sve tri skupine (Fischerov egzaktni test, $P = 0,002$), te isto tako da roditelji ove djece teško nalaze prijatelje koji bi im pomogli u odgajanju djece značajno se slažu roditelji koji su razvedeni, dok ostali nisu sigurni kako bi se o ovome izjasnili (Fischerov egzaktni test, $P = 0,021$). Značajno potvrdan odgovor kako je potrebno dati veću podršku humanitarnim organizacijama i udruženjima koji pomažu obiteljima učenika s posebnim potrebama, dali su pripadnici skupine ispitanika koji su bili ili su još uvijek u braku (Fischerov egzaktni test, $P = 0,016$) (Tablica 7.).

Tablica 7. Razlike u stavovima prema bračnom statusu

	Udana/oženjen N (%)			Razveden/a (N %)			Udovac/ica (N %)			p*
	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	
Učenici s posebnim potrebama imaju se pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola.	202 (97,6)	5 (2,4)	0 (0,0)	24 (85,7)	3 (10,7)	1 (3,6)	5 (100,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0,030
Učenike s posebnim potrebama ne treba upisivati u redovne škole	16 (7,7)	71 (34,3)	120 (58,0)	4 (14,3)	14 (50,0)	10 (35,7)	2 (40,0)	0 (0,0)	3 (60,0)	0,015
Treba zabraniti učenicima s posebnim potrebama pohađanje redovnih škola	1 (1,0)	20 (13,5)	177 (85,5)	3 (10,7)	11 (39,3)	14 (50,0)	1 (20,0)	1 (20,0)	3 (60,0)	0,001
Učenici s posebnim potrebama su opasnost za svoje vršnjake u redovnim školama.	3 (1,4)	28 (13,5)	176 (85,0)	2 (7,1)	8 (28,6)	18 (64,3)	1 (20,0)	1 (20,0)	3 (60,0)	0,007
Učenik s posebnim potrebama u redovnoj školi može postići zadovoljavajući uspjeh.	166 (80,2)	32 (15,5)	9 (4,3)	17 (60,7)	9 (32,1)	2 (7,1)	1 (20,0)	3 (60,0)	1 (20,0)	0,003
Djeca s posebnim potrebama trebaju pohađati samo specijalne škole.	11 (5,3)	46 (22,2)	150 (72,5)	3 (10,7)	10 (35,7)	15 (53,6)	2 (40,0)	2 (40,0)	1 (20,0)	0,007
Učenici redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	176 (85,0)	18 (8,7)	13 (6,3)	17 (60,7)	10 (35,7)	1 (3,6)	3 (60,0)	1 (20,0)	1 (20,0)	0,001
Učenici s posebnim potrebama negativno djeluju na razvoj i ponašanje učenika iz redovnih škola.	13 (6,3)	25 (12,1)	169 (81,6)	3 (10,7)	8 (28,6)	17 (60,7)	3 (60,0)	2 (40,0)	0 (0,0)	0,001
Roditeljima djece s posebnim potrebama bi trebalo dati više podrške i pomoći u školovanju.	195 (94,2)	10 (4,8)	2 (1,0)	20 (71,4)	6 (21,4)	2 (7,1)	4 (80,0)	1 (20,0)	0 (0,0)	0,002
Ne bih volio da moje dijete sjedi zajedno u klupi sa djetetom s posebnim potrebama.	22 (10,5)	37 (17,9)	148 (71,5)	2 (7,1)	14 (50,0)	12 (42,9)	2 (40,0)	1 (20,0)	2 (40,0)	0,001
Roditelji učenika s posebnim potrebama vrlo teško nalaze prijatelje koji bi im pomogli u odgoju djece.	61 (29,5)	126 (60,9)	20 (9,7)	16 (57,1)	9 (32,1)	3 (10,7)	1 (20,0)	3 (60,0)	1 (20,0)	0,021
Djeca bez teškoća mogu mnogo pomoći vršnjacima s posebnim potrebama u učenju.	185 (89,4)	17 (8,2)	5 (2,4)	19 (67,9)	8 (28,6)	1 (3,5)	5 (100,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0,028
Treba dati veću podršku humanitarnim organizacijama i udruženjima koja pomažu obitelji djece s posebnim potrebama.	181 (87,4)	21 (10,1)	5 (2,5)	22 (78,6)	4 (14,3)	2 (7,1)	2 (40,0)	2 (40,0)	1 (20,0)	0,016

*Fischerov egzaktni test

5.6. Razlike u stavovima prema razredu

Značajno negativno su se izjasnili roditelji, kako učenika razredne tako i učenika predmetne nastave, da bi, ukoliko bi u obitelji imali dijete s posebnim potrebama, djetetu zabranili pohađanje bilo kakve škole (Fischerov egzakti test; $P = 0,011$). Sa izjavom da se učenici redovnih škola svakodnevno trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama značajno se slažu i roditelji učenika razredne nastave i roditelji učenika predmetne nastave (Fischerov egzakti test; $P = 0,002$). Sa izjavom da djecu s posebnim potrebama treba uključivati u redovne vrtiće i škole jer na to imaju pravo, roditelji se značajno slažu (Fischerov egzakti test; $P = 0,047$) te isto tako, da se učenici redovnih škola trebaju svakodnevno družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama (Fischerov egzakti test, $P = 0,002$). Roditelji se također značajno slažu sa izjavom da je za rad sa učenicima s posebnim potrebama, potrebno imati kvalificirane stručnjake (Fischerov egzakti test; $P = 0,040$) (Tablica 8.).

Tablica 8. Razlike u stavovima prema razredu

	1. do 4. razred N (%)			5. do 8. razred (N %)			p*
	Da	Nisam siguran	Ne	Da	Nisam siguran	Ne	
Ako bih u obitelji imao dijete s posebnim potrebama zabranio bih mu pohađanje bilo kakve škole.	3 (2,5)	14 (11,7)	103 (85,8)	2 (1,7)	3 (2,5)	115 (95,8)	0,011
Učenici redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	92 (76,7)	23 (19,2)	5 (4,2)	104 (86,7)	6 (5,0)	10 (8,3)	0,002
U našoj sredini su djeca s posebnim potrebama dobro prihvaćena.	52 (43,3)	53 (44,2)	15 (12,5)	72 (60,0)	37 (30,8)	11 (9,2)	0,038
Treba odmah zabraniti rad specijalnih škola, jer je djeci s posebnim potrebama pravo mjesto u redovnim školama.	11 (9,2)	67 (55,8)	42 (35,0)	25 (20,8)	51 (42,5)	44 (36,7)	0,022
Djecu s posebnim potrebama treba uključiti u redovne vrtiće i škole jer oni na to imaju pravo.	88 (73,3)	31 (25,8)	1 (0,8)	100 (83,3)	17 (14,2)	3 (2,5)	0,047
Za uspješniji rad sa djecom s posebnim potrebama treba imati kvalificirane stručnjake (defektologe).	112 (93,3)	8 (6,7)	0 (0,0)	115 (95,8)	2 (1,7)	3 (2,5)	0,040

*Fischerov egzakti test

6. RASPRAVA

Utjecaj vršnjaka povezan je uvelike s pravilnim rastom i razvojem, te napredovanjem djeteta. Zbog toga je bitno da djeca rastu zajedno s istom starosnom skupinom. U protivnom se zatvaraju u sebe i postaju potišteni. Do ovakvih rezultata došli su, u svom istraživanju, i Rubin, Chen i Hymel (15) još 1993., te isti rezultati dobiveni su u jednom istraživanju 2007. koje je proveo Umanel u Ankari. Razumljivo je da roditelji učenika s posebnim potrebama žele svoju djecu u vršnjačkoj skupini, te da budu što sličnija djeci svoje dobi. Zbog toga se iznimno zauzimaju da njihova djeca pohađaju redovne škole. Dobiveni rezultati pokazuju da se stavovi o tome razlikuju obzirom na stupanj obrazovanja. To može biti i rezultat šire naobrazbe današnje populacije. U brojnim istraživanjima provedenim u Bosni i Hercegovini, u razdoblju od 1999. do 2005., koje je u najvećem broju provodila Mešalić, rezultati pokazuju, da određeni broj roditelja koji nemaju dijete sa poteškoćama u razvoju pokazuje izrazito negativan stav prema njihovoj implementaciji u redovni sustav obrazovanja. Velikim dijelom tome može biti uzrok nedovoljno proširena svijest o ovakvoj djeci i njihovim problemima. Kako god, kurikulum Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Čepin jasno objašnjava i upućuje na sve što je prilagođeno ovim učenicima. Samim kurikulumom su obuhvaćene aktivnosti, kako za nastavnike i učenike, tako i veliki broj aktivnosti koji uključuju, kako roditelje učenika s posebnim potrebama tako i roditelje ostalih učenika (16). I upravo ovakav pristup učenju izaziva najveće zadovoljstvo kako kod učenika tako i kod nastavnika. Kurikulum Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Čepin upravo je ovakav. Nastavnici u potpunosti potiču aktivnost učenika. Izleti i nastava u prirodi izvode se uz maksimalni angažman učenika i nastavnika i aktivno sudjelovanje roditelja u organizaciji i realizaciji istih. Iako se u današnje vrijeme, više nego prije, govori o učenicima koji imaju poteškoća u razvoju, edukacija opće populacije trebala bi biti na znatno višoj razini. Nedopustivo je da se ove učenike etiketira u svakodnevicu. Tako se, zapravo, treba boriti protiv izjava kako bi se učenike s poteškoćama trebalo smještati u posebne ustanove (17), što se zapravo može iščitati i iz pojedinih udžbenika za srednju školu. Naravno da postoji potreba za posebnim ustanovama, ali se ona odnosi na učenike sa teškim oštećenjima, koja prema procjenama stručnjaka i vještaka nisu u mogućnosti pratiti i pohađati nastavu u redovnim školama. No, upravo zbog toga, treba se jasno navesti koji je to stupanj oštećenja te koja se djeca smještaju u takve ustanove. Veliki broj ispitanika smatra da su učenici s posebnim potrebama u našoj sredini dobro prihvaćeni što je ujedno pokazatelj i spremnosti pojedinaca na suradnju sa ovakvom djecom i njihovim roditeljima. Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Čepin uključena je

u različite projekte, kako iz područja prirodnih znanosti, tako i iz područja poznavanja stranih jezika. Tijekom školske godine organiziraju se različite radionice u kojima sudjeluju i roditelji. Škola je i organizator različitih manifestacija i humanitarnih akcija za koje učenici sami kreiraju sadržaje. Tako se svake godine organiziraju poduzetnički dani na kojima učenici prezentiraju i prodaju vlastite proizvode. Najčešće su to prehrambeni proizvodi (peciva, slastice), ali i različite rukotvorine koje se izrađuju na dodatnim školskim aktivnostima. Prihvaćanje učenika s posebnim potrebama u razredna odjeljenja predstavlja veliki izazov i zahtijeva spremnost svakog pojedinca, koji na bilo koji način sudjeluje u obrazovanju i odgoju najmlađih članova društva, na velike promjene i neizvjesnost. No, unatoč tome, i sami ispitanici, njih gotovo 90 % oba spola smatraju da je roditeljima učenika s posebnim potrebama potrebno pružiti više podrške i pomoći. Ovakvim razmišljanjem i usmjeravanjem vlastitih obitelji na suradnju uvelike se smanjuje agresivno i neadekvatno ponašanje prema učenicima s posebnim potrebama (18, 19). Iako veliki broj ispitanika smatra da učenici s posebnim potrebama u redovnim školama mogu postići dobre rezultate, bez pomoći asistenata i stručnog osoblja to nije moguće (19). Sa ovom se tvrdnjom slaže 227 (94,6 %) ispitanika. U školama je i dalje zaposleno premalo stručnog kadra za rad sa učenicima s posebnim potrebama koje bi ciljano pomagale u radu kako učenika tako i nastavnika (20). Roditelji, kao i učenici, nailaze na mnoge prepreke. Često su izolirani i teško stječu prijatelje, što zbog nelagode, što zbog iscrpljenosti svakodnevnim problemima (21). Značajno je vidljiva razlika upravo u stavu o tome imaju li roditelji učenika s posebnim potrebama poteškoća sa pronalaženjem prijatelja koji bi im pomogli u odgoju djece. 138 (57,5 %) ispitanika ne zna kako bi se izjasnilo o ovome dok 78 (32,5 %) ispitanika smatra da je to točno. Obitelji koje imaju dijete s posebnim potrebama stalno su u strahu kako će se dijete razvijati. Kada krenu u školu, strah se povećava. Roditelji se boje kako će ostali učenici prihvatiti učenika koji je drugačiji od njih, kako će se nastavnici ponašati prema njemu i kako će on sam funkcionirati u potpuno drugačijoj sredini. Svi ti strahovi roditelje potiču na zatvaranje u same sebe, slabiju komunikaciju s okolinom te pokušavanje rješavanja problema u krugu obitelji. Najveća im je podrška netko tko prolazi isto što i oni. Značajno potvrđan odgovor kako je potrebno dati veću podršku humanitarnim organizacijama i udruženjima koji pomažu obiteljima učenika s posebnim potrebama, koji su dali pripadnici skupine ispitanika koji su bili ili su još uvijek u braku, pokazuje upravo to kako roditelji učenika s poteškoćama u razvoju najbolje razumiju jedni druge. No, uloga škole je suradnja s roditeljima i škola treba biti ta, koja će im pružati pomoć. Donošenje odluka treba biti u korist učenika, a u odlučivanju trebaju sudjelovati stručni tim škole, nastavnici i roditelji. U takvoj suradnji i učenici koji nemaju poteškoća

moгу uvelike pomoći učenicima s posebnim potrebama. S ovakvim se razmišljanjem značajno slaže veći broj ispitanika, čak 185 (89,4 %) oženjenih/udanih, 19 (67,9) razvedenih i 5 (100 %) ispitanika koji su udovci/udovice.

Daroviti učenici su često uporni u traženju odgovora na pitanja, te time mogu ometati nastavu, dok učenici s poteškoćama u razvoju nerijetko teže shvaćaju dobivene odgovore. To može rezultirati strahom i frustracijom nastavnika, ali i roditelja učenika bez posebnih potreba. No, u ovom istraživanju roditelji ne dijele takvo mišljenje. Ne vide opasnost u tome što njihovo dijete pohađa razred sa učenikom koji ima bilo koji oblik posebnih potreba. 169 (81,6 %) ispitanika koji su u braku i njih 17 (60,7 %) koji su to bili, smatraju kako učenici s posebnim potrebama, ne djeluju negativno na razvoj i ponašanje učenika redovnih škola. Istraživanje koje je proveo M. Adilović u 12 škola u Bosni i Hercegovini, pokazalo je da najveći broj ispitanika ima pozitivan stav o učenicima s posebnim potrebama u redovnim školama. To se istraživanje razlikuje od ovoga jer su skupine ispitanika sačinjavali roditelji učenika sa i bez posebnih potreba. Iako su stavovi roditelja bili pozitivni, uočena je značajna razlika u stavovima ispitnih skupina.

Stavovi su naučeni i uvjetovani stavovima i predrasudama ljudi oko nas. Da bi ih se promijenilo na bolje moramo stvoriti uvjete za bolji međuljudski odnos pojedinca bez, sa pojedincem s posebnim potrebama. To će se najbolje započeti prilikom procesa školovanja, kada svaki učenik ima slobodu stvaranja i iznošenja vlastitog mišljenja. Pravilnim usmjeravanjem te učenjem vlastitog djeteta istinskim i pravim vrijednostima: ljubavi, poštenju, hrabrosti, ustrajnosti, marljivosti, pomaganju drugima; zapravo stvaramo sigurnu i zdravu okolinu za pravilan, sretan i zdrav rast i razvoj kako vlastitog djeteta tako i društva u cjelini. Ukoliko je samo jedno dijete sretno i zadovoljno, znati će to prenijeti na svoje prijatelje (22). Upravo ta izgradnja djetetovih stavova najčešće je odraz roditeljskih stavova. Oni će, zapravo, obilježiti djecu kroz i za njihovu daljnju budućnost. Kako bi naša djeca bila dobro okruženje za one koji su drugačiji od njih, moramo postati svjesni važnosti naših pogleda na svijet.

Iako su učenici posebnim potrebama u ovoj školi dobro prihvaćeni i dalje je potrebno još mnogo truda za daljnji rad. Neophodno je proširiti tim stručnjaka jer škola nema defektologa, koji bi bio uključen u rad sa ovim učenicima. Postoji još mnogo prostora za napredovanje, a uključivanjem šire javnosti u živote naših malih prijatelja do napretka će svakako doći. Jednostavno moramo shvatiti da je teško biti drugačiji od ostalih.

Nedostatak ovog istraživanja je u tome što se tvrdnje odnose uglavnom na učenike s poteškoćama u razvoju. Bilo bi dobro provesti istraživanje o tome koliko roditelji znaju koji su to sve učenici s posebnim potrebama. Također bi bilo dobro napraviti istraživanje u više škola te tada usporediti rezultate i djelovati obzirom na njih.

7. ZAKLJUČAK

Iz dobivenih se rezultata može zaključiti sljedeće:

- Ne postoje razlike u stavovima roditelja obzirom na spol.
- Ispitanici SSS imaju pozitivniji stav prema učenicima s posebnim potrebama u odnosu na ispitanike VŠS i VSS .
- Ispitanici u braku i oni razvedeni, uglavnom su pozitivnih stavova dok udovci i udovice uglavnom imaju negativan stav prema učenicima s posebnim potrebama u redovnim školama.
- Ne postoje razlike u stavovima roditelja učenika razredne u odnosu na stavove roditelja učenika predmetne nastave.
- Roditelji učenika Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Čepin imaju pozitivan stav o učenicima s posebnim potrebama u redovnim školama.

8. SAŽETAK

CILJ ISTRAŽIVANJA: Cilj istraživanja je ispitati stavove roditelja o integraciji djece s posebnim potrebama u redovne škole te postoje li razlike u stavovima obzirom na spol, stručnu spremu, bračni status, te jesu li roditelji učenika razredne ili predmetne nastave.

NACRT STUDIJE: Studija je presječna.

ISPITANICI I METODE: Ispitanici su roditelji učenika Osnovne škole „Vladimir Nazor“ u Čepinu. U istraživanju je sudjelovalo 120 roditelja učenika razredne i 120 roditelja učenika predmetne nastave. Kao instrument istraživanja upotrebljavana je anketa „Inventar stavova roditelja prema inkluziji učenika u redovne škole“. Osim demografskih podataka (spol, stručna sprema, bračno stanje) anketa sadrži 30 tvrdnji koje se odnose na stavove roditelja prema djeci s posebnim potrebama te na njihov utjecaj na ostalu djecu. Roditelji na tvrdnje mogu odgovoriti ocjenom od 1 do 3.

REZULTATI: Da se učenici s posebnim potrebama imaju pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola smatra 231 (96,3 %) ispitanik te da to druženje treba biti svakodnevno smatra njih 196 (81,7 %). Da vršnjaci mogu uvelike utjecati na razvoj djeteta sa posebnim potrebama smatra 209 (87,1 %) ispitanik. Značajno više ispitanika svih stručnih sprema se izjasnilo kako smatraju da će se učenici s posebnim potrebama najbolje razvijati i pripremati za život ako se stalno budu družili sa vršnjacima iz redovnih škola (Fischerov egzaktni test, $P = 0,001$).

ZAKLJUČAK: Postoje razlike obzirom na razred koji dijete pohađa. Ne postoje značajne razlike u stavovima roditelja učenika razredne u odnosu na stavove roditelja učenika predmetne nastave.

Ključne riječi: djeca, posebne potrebe, stavovi roditelja, inkluzija, kurikulum

9. SUMMARY

Attitudes of parents of the students in Primary School Vladimir Nazor Čepin about the curriculum oriented to the children with special needs

OBJECTIVE: Objective of this study was to find out the attitudes of parents about integration of children with special needs in regular schools, and if there are any differences in attitudes considering gender, qualifications, marriage status, and if parents' children attend classroom teaching (from 1st to 4th grade) or if they have special subject teachers (from 5th to 8th grade).

STUDY DESIGN: This is cross-sectional study.

PARTICIPANTS AND METHODS: Participants were parents of children attending Elementary school Vladimir Nazor in Čepin. Parents of children attending classroom teaching numbered 120, while parents of children having special subject teachers also numbered 120. The questionnaire used for this study was *the Questionnaire on Attitudes towards Inclusion of Children with Special Needs in Regular Schools* and could be answered on a scale from 1 to 3. Aside from demographical data (gender, qualifications and marriage status), the questionnaire also contained 30 views that refer to attitudes of parents towards children with special needs and their influence on other children.

RESULTS: 231 (96,3 %) participants think that children with special needs have a right to associate themselves with children from regular schools and 196 (81,7%) participants think that it should happen everyday. 209 (87,1 %) participants think that children from regular schools are able to greatly influence development of children with special needs. Significantly more participants with a higher education think that children with special needs will develop and prepare for life better if they associate themselves with peers from regular schools (Fischer's exact test, $P = 0,001$).

CONCLUSION: There are differences considering the type of teaching (classroom teaching vs subject teaching), however there are no statistically significant differences in attitudes of parents whose children attend classroom teaching and parents whose children have special subject teachers.

Keywords: children, special needs, parents' attitudes, inclusion, curriculum

10. LITERATURA

1. Borić S, Tomić R. Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluziji. *Metodički obzori*. 2012; 16: Vol 7; 75-86.
2. Bognar L. *Metodika odgoja*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek. Osijek. 1999.
3. Špelić A, Zuliani Krizmanić M. Socijalizacija učenika s posebnim potrebama u razrednim sredinama. Monografija. Pula/Medulin: Deseti međunarodni znanstveni skup „Dani Mate Demarina“. 2009; 175–195.
4. Špelić A, Zuliani Đ. Uloga empatije u socijalizaciji djece s teškoćama u razrednim sredinama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. 2011;47:96-108.
5. Vakil S, Welton E, O Connor B, Kline L S. Inclusion Means Everyone! The Role of the Early Childhood Educator when Including Children with Autism in the Classroom. *Early Childhood Educ J*. 2009;36:321-6.
6. Žic-Ralić A, Ljubas M. Prihvaćenost i prijateljstvo djece i mladih s teškoćama u razvoju. *Društvena istraživanja*. 2013;22:435-453.
7. Girli A. An examination of the relationships between the Social skill levels, self concepts and aggressive Behavior of students with special needs in the Process of inclusion education. *Cukurova University of Education Journal*. 2010.;42:23-38.
8. Crljen M, Polić R. Briga za nadarenu djecu. *Metodički ogledi*. 2006; 13:1; 137-47.
9. Zhang K. C. Fostering the Inner Life of Children with Special Needs: A spiritual approach. *International Journal of Disability, Development and Education*. 2013;60:242-52.
10. Adilović M. Stavovi roditelja o uključivanju učenika s posebnim potrebama u redovne škole. *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*. 2012; 10; 21-34.
11. Yianni-Coudurier C, Darrou C, Lenoir B, Verrecchia B, Assouline B, Ledesert B i sur. What clinical characteristics of children with autism influence their inclusion in regular classrooms? *Journal of Intellectual Disability Research*. 2008;52:855-63.
12. Previšić V. Kurikulum suvremenog odgoja i škole: metodologija i struktura. *Pedagogijska istraživanja*. 2005;2;165-73.
13. Biondić I. *Integrativna pedagogija: odgoj djece s posebnim potrebama*. Školske novine. Zagreb. 1993.

14. Wagner Jakab A, Cvitković D, Dragojević D. Vrijednosti, interakcija sa zajednicom i kvaliteta života obitelji djece s teškoćama u razvoju. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja. 2013; 49:10-22.
15. Rubin KH, Chen X, Hymel S. The socio-emotional characteristics of extremely aggressive and extremely withdrawn children. Merrill-Palmer Quarterly.1993; 39:518-34.
16. Kurikulum OŠ „Vladimir Nazor“ Čepin za školsku godinu 2016./2017. Čepin. 2016.
17. Ilić R, Ivasić J, Malčić I. Zdravstvena njega djeteta. Školska knjiga. Zagreb. 2014.
18. Mitchell D. T, Snyder S. L, Ware L. (Every) Child Left Behind. Journal of Literary & Cultural Disability Studies. 2014; 8:295-313.
19. Girli A. An examination of the relationships between the social skill levels, self concepts and aggressive behavior of students with special needs in the process of inclusion education. C. U. Faculty of Education Journal. 2013; 42:23-38.
20. Wester R. Code of Practice: how research evidence on the role and impact of teaching assistants can inform professional practice. Educational Psychology in Practice. 2014; 3, Vol. 30; 232-7.
21. Kirkbride R. They were a little family:an exploratory study of parental involment in nurture groups-from a practitioner and parent perspective. British Journal of Special Education. 2014; Vol.41; 1; 82-104.
22. Tekinarslan I. C, Kucuker S. Examination of the Psychometric Properties of the Children s Loneliness Scale for Students with and without Special Needs in Inclusive Classrooms. Educational Sciences, Theory & Practice. 2015; 15:3;709-721.

11. ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Ksenija Pandža

Datum i mjesto rođenja: 03.06.1979., Osijek, Republika Hrvatska

Kontakt:

Mob: +385 98 998 45 47

e-mail: ksencipandza@gmail.com

Obrazovanje:

1985.-1993. Osnovna škola „Vladimir Nazor“, Čepin

1993.-1997. Srednja škola: Medicinska škola Osijek, Smjer: medicinska sestra/tehničar

2012.-2015. Sveučilišni preddiplomski studij Sestrinstvo, Medicinski fakultet Osijek

2015.-2017. Sveučilišni diplomski studij Sestrinstvo, Medicinski fakultet Osijek

Dosadašnja iskustva i sudjelovanja:

- 1997. započela radni staž na Klinici za neurologiju, KBC Osijek
- 1. Hrvatski kongres neurorehabilitacije i restauracijske neurologije, Osijek 2004.
- 4. hrvatski neurološki kongres, Osijek 2005.
- 2. Hrvatski kongres neurorehabilitacije i restauracijske neurologije s međunarodnim sudjelovanjem, Osijek 2007.
- 3. Hrvatski kongres neurorehabilitacije i restauracijske neurologije s međunarodnim sudjelovanjem, Osijek 2010.
- Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem „Budućnost modernog sestrinstva u neuroznanosti“, Opatija 2011.
- Tečaj stručnog usavršavanja „Nove spoznaje u dijagnostici i liječenju vrtoglavica“, Osijek 2013., 2014.
- 5. Hrvatski kongres neurorehabilitacije i restauracijske neurologije s međunarodnim sudjelovanjem, Osijek 2015.
- Tečaj stručnog usavršavanja „Parkinsonova bolest i bolesti pokreta“, Osijek 2014., 2016., 2017.

12. PRIVICI

1. Anketni upitnik
2. Inventar stavova

PRIVITAK 1: ANKETNI UPITNIK

ANKETNI UPITNIK

1. Vaš spol   M   Ž

2. Stručna sprema   a) SSS

   b) VŠS

   c) VSS

3. Bračni status   a) udana / oženjen

   b) razvedena / razveden

   c) udovica / udovac

4. Moje dijete pohađa 1 2 3 4 5 6 7 8 razred (zaokružite)

**PRIVITAK 2: INVENTAR STAVOVA RODITELJA PREMA INKLUZIJU UČENIKA
U REDOVNE ŠKOLE**

**INVENTAR STAVOVA RODITELJA PREMA INKLUZIJI UČENIKA U
REDOVNE ŠKOLE**

	TVRDNJA	Da	Nisam siguran	Ne
1.	Učenici s posebnim potrebama imaju se pravo družiti sa vršnjacima iz redovnih škola.	1	2	3
2.	Učenike s posebnim potrebama ne treba upisivati u redovne škole	1	2	3
3.	Većina učenika iz redovnih škola vrijeđa, ponižava i maltretira vršnjake s posebnim potrebama.	1	2	3
4.	Roditelj učenika s posebnim potrebama koji pohađaju redovne škole imaju više problema nego da im dijete ide u specijalnu školu.	1	2	3
5.	Treba zabraniti učenicima s posebnim potrebama pohađanje redovnih škola .	1	2	3
6.	Učenici s posebnim potrebama su opasnost za svoje vršnjake u redovnim školama.	1	2	3
7.	Česti su sukobi između djece s posebnim potrebama i vršnjaka iz redovnih škola.	1	2	3
8.	Ako bih u obitelji imao dijete s posebnim potrebama zabranio bih mu pohađanje bilo kakve škole.	1	2	3
9.	Učenik s posebnim potrebama u redovnoj školi može postići zadovoljavajući uspjeh.	1	2	3
10.	Djeca s posebnim potrebama trebaju pohađati samo specijalne škole.	1	2	3
11.	Učenici redovnih škola svakodnevno se trebaju družiti sa vršnjacima s posebnim potrebama.	1	2	3
12.	Učenici s posebnim potrebama negativno djeluju na razvoj i ponašanje učenika iz redovnih škola.	1	2	3
13.	Ako bih u obitelji imao dijete s posebnim potrebama upisao bih ga samo u redovnu školu.	1	2	3
14.	Roditeljima djece s posebnim potrebama bi trebalo dati više podrške i pomoći u školovanju njihove djece.	1	2	3
15.	Neki roditelji se stide svoje djece s posebnim potrebama.	1	2	3
16.	U našoj sredini su djeca s posebnim potrebama dobro prihvaćena.	1	2	3
17.	Ne bih volio da moje dijete sjedi zajedno u klupi sa djetetom s posebnim potrebama.	1	2	3
18.	Dijete s posebnim potrebama će se najbolje razvijati i pripremati za život ako se bude stalno družilo sa vršnjacima iz redovnih škola.	1	2	3
19.	Roditelji učenika s posebnim potrebama vrlo teško nalaze prijatelje koji bi im pomogli u odgoju djece.	1	2	3
20.	Djeca s posebnim potrebama se bez tuđe pomoći vrlo teško uklapaju u društvo.	1	2	3
21.	Djeca bez teškoća mogu mnogo pomoći vršnjacima s posebnim potrebama u učenju.	1	2	3
22.	Učenike s posebnim potrebama nikako ne treba	1	2	3

	odvajati od redovnih učenika u školovanju.			
23.	Redovne škole moraju primati svu djecu s posebnim potrebama.	1	2	3
24.	Treba odmah zabraniti rad specijalnih škola, jer je djeci s posebnim potrebama pravo mjesto u redovnim školama.	1	2	3
25.	Treba dati veću podršku humanitarnim organizacijama i udruženjima koja pomažu obitelji djece s posebnim potrebama.	1	2	3
26.	Nastavnike i odgajatelje koji rade sa djecom s posebnim potrebama treba posebno nagrađivati i davati im društvena priznanja.	1	2	3
27.	U budžetima za školstvo treba predvidjeti više sredstava za obrazovanje i odgoj djece s posebnim potrebama.	1	2	3
28.	Djecu s posebnim potrebama treba uključiti u redovne vrtiće i škole jer oni na to imaju pravo.	1	2	3
29.	Za uspješniji rad sa djecom s posebnim potrebama treba imati kvalificirane stručnjake (defektologe).	1	2	3
30.	Svakom se može dogoditi da u obitelji dobije dijete s posebnim potrebama, pa stoga treba pokazati više razumijevanja i pomoći roditeljima djece s posebnim potrebama.	1	2	3